

ELŻBIETA WĘCŁAWOWICZ-BILSKA*

„SERCE MIASTA”, UZDROWISKA, TECHNOLIS

"HEART OF A CITY", A SPA AND A TECHNOLIS

Streszczenie

Kreacja nowych miast epoki zaawansowanych technologii wymaga odmiennego od tradycyjnego sposobu kształtowania ich przestrzeni. Ważne jest tu uwzględnienie potrzeb bezpośredniego kontaktu z dużymi terenami zieleni, wysokospecjalistycznych usług, atrakcyjnie skomponowanej i zagospodarowanej przestrzeni publicznej. Te cechy w znacznie większym stopniu niż miasta mogą zapewnić uzdrowiska kreowane jako miejsca o wysokim standardzie przestrzeni, przeznaczone nie tylko dla potrzeb lecznictwa, ale też kontaktów i wypoczynku.

Słowa kluczowe: miasto, uzdrowisko, technopolis, centrum, przestrzeń publiczna

Abstract

Creation of new cities in the age of advanced technologies requires a different manner of shaping their space than the traditional one. It is important to take into account the need of direct contact with large areas of greenery, highly specialised services, attractively composed and managed public spaces. These features may be ensured in a better way by spas which are created as places with high standard of space aimed not only at the needs of medical treatment, but also contacts and recreation.

Keywords: city, spa, technopolis, centre, public space

---

* Dr hab. inż. arch. Elżbieta Węclawowicz-Bilska, prof. PK, Instytut Projektowania Miast i Regionów, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska.

1. Wstęp

Porównanie trzech nieprzypadkowo wybranych układów przestrzennych – miasta, uzdrowiska i technopolis – daje możliwość prześledzenia głównych rejonów koncentracji usług i miejsc najważniejszych w każdym z tych założeń. Te najistotniejsze dla funkcjonowania poszczególnych układów przestrzeni nazwano ich „sercami”. Z jednej strony przebywa tu największa liczba użytkowników, z drugiej zaś – występuje kumulacja działalności najbardziej charakterystycznej dla wymienionych układów.

Celem artykułu jest nie tylko prześledzenie różnic czy podobieństw w kształtowaniu przestrzeni poszczególnych „serc”, ale również zastanowienie się nad generalnym kierunkiem przekształcania centralnych przestrzeni poszczególnych założeń w aspekcie kreacji nowych przestrzeni innowacyjnych. Wydaje się bowiem, że ukształtowane w rozwoju historycznym centralne przestrzenie uzdrowiskowe, ze względu na wartości kompozycyjne i estetyczne oraz wysoką jakość przestrzeni, w przypadku zaniechania lub ograniczenia działalności leczniczej mogą łatwiej niż centra miast przyjąć rolę „serca” obszarów innowacyjnych.

2. „Serce miasta”

Uznając za „serce miasta” jego centrum, które tworzy przestrzeń najintensywniej zainwestowaną, gdzie koncentruje się życie publiczne, to zawsze miało ono nadany specjalny kształt, począwszy od greckiej agory, poprzez forum czy średniowieczny rynek. Podobnie jak w idealnych miastach renesansu, w założeniach barokowych i klasycystycznych zaczęły się pojawiać przestrzenie zieleni. Zerwanie w XX w. z tradycyjnym europejskim kształtem przestrzeni miasta spowodowało przesuwanie się „serca” układu przestrzeni zurbanizowanej w sąsiedztwo węzłów komunikacji kołowej i kolejowej. Podobne działania są dzisiaj powszechne w wielu rozwiązaniach przestrzennych układów miejskich¹.

Dzisiaj w większości miast, zwłaszcza w Polsce, zastanawiamy się nad tym, czy „sercem” możemy nazywać wielkie, bezkształtne place handlowe, czy wręcz przeciwnie – zlokalizowane na peryferiach ogromne magazyny handlowe, supermarkety przypominające formy prymitywnych obiektów przemysłowych, a skupiające na sobie uwagę rzesz mieszkańców ze względu na pełnioną funkcję. Nadal jednak współczesne centrum miasta kojarzy się z przestrzenią intensywnie zabudowaną wysokimi budynkami, o funkcji administracyjnej, usługowej, bankowej, jak np.: londyńskie City, biznesowe centrum Frankfurtu, Manhattan w Nowym Jorku, które wyludniają się wieczorami i w dni wolne od pracy².

3. „Serce” uzdrowiska

Sposób kształtowania przestrzeni uzdrowisk różnił się zawsze od zasad zagospodarowania ośrodków osadnictwa stałego³. Zależnie od lokalizacji kompozycja założenia uzdrowiskowego jest albo silnie związana widokowo z otaczającym pejzażem, albo stanowi założenia zieleni o dośrodkowej orientacji.

Podstawowym elementem w kompozycji centrum zdrojowisk jest duży obszar zieleni urządzonej (park, promenada) powiązany z mniejszymi lub większymi układami skwerów, ogrodów, łąk, wśród których usytuowane są główne obiekty lecznicze. Ważność kompozycyjna i funkcjonalna centrum uzdrowiska podkreślają zarówno reprezentacyjny układ zieleni, jak i charakter wzniesionych tu okazałych budowli. Projektantami tych założeń i obiektów bywali i są nadal wybitni architekci⁴. W najbliższym sąsiedztwie centrum uzdrowiska rozciągają się zwykle duże tereny parkowe lub parkowo-leśne. Takie charakterystyczne elementy rozplanowania występują we wszystkich ośrodkach niezależnie od okresu powstania i kraju, w jakim zostały wzniesione.

Do dzisiaj w zdrojowiskach centrum założenia lokowane jest w bezpośrednim sąsiedztwie źródeł. Park zdrojowy, pieszne promenady prowadzone przez atrakcyjne tereny zieleni stanowiły i stanowią najważniejsze przestrzenie publiczne uzdrowisk, ściągające w godzinach zabiegów, w czasie wydawania wód

mineralnych wszystkich kuracjuszy oraz turystów i wypoczywających. Przestrzeń pomiędzy poszczególnymi obiektami leczniczymi (park, promenada) to miejsca, po których rytmicznie, w tych samych interwałach – rano, w południe i wieczorem – przechadzają się kuracjusze, popijając wody, spotykając się i rozmawiając. Dużym terenem zieleni towarzyszą większe lub mniejsze płaszczyzny wody, fontanny i wodotryski pełniące głównie funkcje dekoracyjne, ale też lecznicze.

„Serce” uzdrowiska jest zlokalizowane w reprezentacyjnej przestrzeni zieleni urządzonej, którą tworzą skomponowane założenia atrakcyjnie urządzone i zagospodarowane, wypełnione architekturą o wysokich wartościach estetycznych i artystycznych⁵. Przestrzeń ta spełnia wysokie standardy jakości środowiska przyrodniczego, gwarantowane odpowiednimi ustaleniami prawnymi.

4. „Serce” technopolis

Miasta ery zaawansowanych technologii, zawierające parki naukowe, bieguny technologiczne, to nowe przestrzenie innowacyjne kreowane na całym świecie. Ich bardzo wysoka opłacalność gospodarcza usprawiedliwia liczne wymagania, które są uwzględniane przy ich realizacjach. Dla pracowników tych obszarów wartości estetyczne, kompozycyjne, a zwłaszcza zdrowotne miejsca pracy i zamieszkania nie są obojętne. Strategia rozwoju takich przestrzeni polega na wyborze miejsc ich lokalizacji w obszarach najbardziej do tego predestynowanych⁶, z pełnym wykorzystaniem wszystkich sprzyjających warunków ich sytuowania⁷. W miastach innowacyjnych dąży się do poprawy standardu zamieszkania, komfortu życia, jakości przestrzeni publicznych, czytelności kompozycyjnej całych założeń, wykorzystując zarówno najnowsze technologie, jak i rozwiązania konkursowe najznakomitszych architektów.

Działania zmierzające w tym kierunku można podzielić na dwa typy:

1. Kreacja zupełnie nowych miast. Wyróżniają się tu np.: miasto inteligentne Songo-City w Korei czy nowe miasta Lingang i Anting w Chinach⁸ oraz Abu Dhabi w Emiratach Arabskich⁹. W realizacji tych założeń wykorzystano schematy kompozycyjne z przełomu XIX i XX w., zachowując dbałość o walory kompozycyjne, widokowe i estetyczne przestrzeni publicznych i duże przestrzenie zieleni urządzonej, dochodzące do 75%. Przestrzenie zieleni także o funkcji rekreacyjnej pojawiają się w centrach tych miast. Liczne projekty obiektów – dominant autorstwa znaczących architektów podnoszą walory estetyczne przestrzeni¹⁰. Inaczej kształtowano znacznie wcześniejsze założenia w Europie, np. dwie pierwsze francuskie technopolie: Sofia Antipolis i ZIRST położone w atrakcyjnym krajobrazie śródziemnomorskim czy alpejskim, wykorzystanym w kreacji ekstensywnie zagospodarowanych przestrzeni o dużym udziale terenów zieleni urządzonej i naturalnej.
2. Przebudowa istniejących ośrodków, która polega na kreacji nowych, oryginalnych, atrakcyjnych założeń przestrzeni publicznych, związanych bezpośrednio z parkami technologicznymi lub wznoszonych w ich sąsiedztwie. Skupiają one życie miasta, przejmując podstawowe funkcje usługowe, jak np. Port Marianne, Antigone czy Odyseum w Montpellier. Obserwuje się też wyraźne zwiększenie atrakcyjnie zagospodarowanych terenów zieleni urządzonej, jak np. w Madrycie czy Walencji.

Wśród założeń uzdrowiskowych wykorzystanych jako technopolis warto przywołać europejskie przykłady historycznych ośrodków w Wiesbaden, Akwizgranie, Stuttgarcie, Aix-en-Provence czy podparuskim Forbes. Jakkolwiek „serce” tradycyjnego miasta ulega przesunięciu, wykorzystując założenia powstałe w związku z funkcją uzdrowiskową, uzyskuje się nową jakość centrum miejskiego. W Wiesbaden, „sercem miasta” staje się park zdrojowy otoczony historycznymi obiektami Kurhausu i Kaiser Friedrich Bad o zmienionej funkcji, odpowiednio, na kasyno i salę kongresową czy w Stuttgarcie, gdzie ważne dla życia miasta nowe obiekty kultury zrealizowano wokół ciągu ogrodów królewskich, rezydencji Rosen oraz założeń uzdrowiskowo-rekreacyjnych Mineralbad Bad i Leuze Bad. Podobnie w Aix, wspaniałe założenie barokowe zdrojowiska – Cours Mirabeau, jest kontynuowane jako nowe centrum tej największej technopolii bipolarnej Francji.

5. Wnioski

Wymagania odnośnie jakości przestrzeni publicznych nowych obszarów innowacyjnych czy miast technopolii są bardzo wysokie zarówno ze względu na powiązania funkcjonalne, liczbę i rodzaj usług, jak i rozwiązania kompozycyjno-estetyczne. Wykorzystanie sprawdzonych w rozwoju historycznym atrakcyjnych i przyjaznych człowiekowi przestrzeni centrum uzdrowiskowych dla nowych funkcji jest w pełni możliwe. Najczęściej w tych założeniach, w których zaprzestano działalności leczniczej ze względu na wyczerpanie złożeń lub znacznie ją ograniczono. W związku z prowadzoną działalnością w zakresie zaawansowanych technologii miejscowości te stosunkowo szybko osiągają wielkości dużych miast

Przypisy

- ¹ Na zasadzie kreowania zintegrowanego węzła komunikacyjnego z centrum miasta były projektowane wszystkie miasta podparyskie, takie jak: Cergy Pontoise, Saint Quentin en Yvelin, Ery, Marne la Valle i inne.
- ² W ciągu ostatnich 30 lat powstały także nowe miasta, w których duże tereny zieleni urządzonej znajdują się w sąsiedztwie centrum, jak np. w Cergy Pontoise.
- ³ Zob.: E. Węclawowicz-Bilska, *Historyczne założenia zdrojowisk w kształtowaniu współczesnych ośrodków balneologicznych w Polsce*, Monografia 104, Wyd. PK, Kraków 1990 oraz *Uzdrowiska Polskie, Zagadnienia przestrzenno-programowe*, Kraków 2008.
- ⁴ Można tu wymienić np. historyczne realizacje w polskich uzdrowiskach wg projektów: H. Marconiego, A. Szyszko-Bohusza, B. Pniewskiego, W. Minkiewicza, J. Niedzielskiego, J. Zawiejskiego i in.. Z kolei współcześnie w wielu europejskich uzdrowiskach pojawiają się liczne realizacje: F.O. Gehry'ego, J. Nouvela, N. Grimshawa, F. Hunderwassera, P. Zumthora, [za:] E. Węclawowicz-Bilska, *Uzdrowiska...*, *op. cit.*
- ⁵ Np. park w Vittel o powierzchni 600 ha, park leśny w Bardjowie liczący ponad 150 ha, a w Polsce ogród angielski na Górze Parkowej w Krynicy, park w Szczawnie-Zdroju.
- ⁶ G. Benko, *Geografia technopolii*, Warszawa 1993, Autor wymienia trzy pożądane tereny lokalizacji technopolii: sąsiedztwo aglomeracji, stare tereny przemysłowe, nowe tereny przemysłowe.
- ⁷ *Ibidem*. Czynnikiem sprzyjającym sytuowaniu technopolii są m.in.: korzystne warunki środowiskowe, obecność różnorodnych usług, powab pejzażu, dobra komunikacja itd. Zob. także: E. Węclawowicz-Bilska, M. Wdowiarz-Bilska, W. Wójcikowski, *Technopolie – warunki przestrzenne*, Teka Komisji Urbanistyki i Architektury PAN, t. XXXV, Kraków 2004, s. 43-58; E. Węclawowicz-Bilska, M. Wdowiarz-Bilska, *Intelligent City – Spatial Conditions and Needs*, [w:] 3rd International Congress on Intelligent building systems InBuS 2004, Kraków 2004, s. 213-218.
- ⁸ Lingang wg projektu M. von Gerkena oraz Anting autorstwa A. Speer & Partners.
- ⁹ Ph. Jodidio, *Architecture in the Emirates*, Taschen 2007.
- ¹⁰ Spotyka się tu realizacje projektów autorstwa takich autorów, jak: Z. Hadid, J. Nouvell, F.O. Gerhy T. Ando i in.

1. Introduction

Comparison of three deliberately selected spatial layouts: a city, a spa and a technopolis gives the possibility of tracing main regions of concentration of services and places most important in each of these complexes. The space most important for the functioning of individual complex was called its "heart". On the one hand, this is the place of the most intensive flow of its users, and on the other this is where activity most characteristic for the listed complexes is cumulated.

The objective of the article is not only to trace the differences or similarities in shaping of the space of individual "hearts", but also to consider the general direction of shaping central spaces of individual complexes in the aspect of creating new innovative spaces. It seems that central spa areas shaped in the historical process, due to their compositional and aesthetic values and the high quality of space, may be easier in adapting to the role of the "heart" of innovative areas in the case of relinquishment or limitation of medicinal activity.

2. "Heart of a city"

Considering the fact that "the heart of a city" is its centre comprising the space invested most intensely which concentrates public life, it has always had a special shape deriving from the Greek agora, the Roman forum or the Medieval market. Similarly to the ideal Renaissance cities, Baroque and Classicist projects started to introduce green areas. The 20th century break-up with the traditional European shape of city space caused shifting of the heart of the urbanised space towards the neighbourhood of junctions of vehicular and railway communication. Similar activities are common today in spatial solutions of municipal layouts¹.

Today people in majority of towns, especially in Poland, are considering whether it is possible to call huge, shapeless commercial squares as "the heart of the city"; maybe this name should be given to huge commercial warehouses – supermarkets, resembling primitive industrial facilities and concentrating the attention of throngs of inhabitants? However, a contemporary city centre is still associated with space intensely built up with high buildings with administrative, service and bank functions, such as the London City, the business centre in Frankfurt and Manhattan in New York. These centres become depopulated at night time and on holidays².

3. "Heart" of a spa

The manner of shaping spa areas has always differed from the principles of managing centres of permanent settlement³. Depending on the location, the composition of a spa layout is strongly connected with the surrounding landscape or comprises areas of greenery with centripetal orientation.

The fundamental element in the composition of a spa heart are large areas of cultivated greenery (a park, a promenade) connected with smaller or larger layouts of squares, gardens and meadows among which main treatment facilities are located. Compositional and functional significance of a spa centre is emphasised both by the representative layout of greenery, as well as by the character of grand buildings erected here. These projects and facilities were and continue to be designed by outstanding architects⁴.

Most often, extensive park or park and forest areas stretch in the nearest vicinity of the spa centre. Such characteristic elements of planning occur in all centres, disregarding the date of their establishment or the country where they were erected.

Up to now, the centre of the spa is located in close vicinity of a spring. The spa park and pedestrian promenades leading through attractive greenery areas have always constituted the most important public spaces of spas attracting all patients during treatment hours and during distribution of mineral water. The spaces between individual treatment facilities, the park, the promenade are rhythmically (in the same time intervals) visited by the patients (in the morning, at noon and in the evening), who sip mineral water, meet and talk. Large areas of greenery are accompanied by larger or smaller water reservoirs and fountains performing both decorative and medicinal functions.

The spa heart is located in the representative area of cultivated greenery, which comprises attractively managed facilities filled with architecture of high aesthetic and artistic values⁵. This area complies with high standards of quality of natural environment, guaranteed by relevant legal regulations.

4. "Heart" of a technopolis

Cities of the age of advanced technologies, comprising scientific parks and technological terminals, constitute new innovative areas created around the world. Their high economic profitability justifies numerous requirements which are taken into account in the course of their implementation. For the employees working in these areas, aesthetic and compositional values, and primarily health values of their work place and the place of living are very important. The strategy of development of such areas relies on selection of their location in areas best predestined for it⁶ with full use of all beneficial conditions of their location⁷. In innovative cities, attempts are made to improve the standard of living, the comfort of life, the quality of public spaces and the compositional clarity of the entire project by using both state-of-the-art technologies and competitive solutions of most renowned architects.

Activities leading in this direction may be divided into two types:

1. Establishment of completely new cities. Such projects stand out in this category as intelligent Songdo-City in Korea, new cities Lingang and Anting in China⁸ and Abu Dhabi in the Arab Emirates⁹. Compositional outlines from the end of the 19th and the beginning of the 20th century were used in implementation of these projects; at the same time, attention was paid to compositional, view and aesthetic values of public spaces and large areas of cultivated greenery comprising up to 75% of the area in total. Areas of greenery with recreational functions also appear in the centres of these cities. Numerous designs of facilities, dominated by designs of renowned architects, increase the aesthetic values of the area¹⁰. Earlier projects in Europe were shaped in a different manner, e.g. first two French technopolis Sofia Antipolis and ZIRST, located in attractive Mediterranean or Alpine landscapes which were used in creating extensively managed areas with high share of cultivated and natural greenery.
2. Reconstruction of the existing centres, including creation of new, original and attractive projects of public areas, directly connected with technological parks or built in their vicinity. They concentrate the life of the city, acquiring basic service functions, such as, e.g. Port Marianne, Antigone or Odisseum in Montpellier. It is also possible to observe a clear increase in attractively managed green areas such as in Madrid or Valencia.

Among spa complexes which are used as technopolis, it is worthwhile mentioning European examples of historical centres in Wiesbaden, Aachen, Stuttgart, Aix-en-Provence or Forbes nearby Paris. Even though the heart of the traditional city is shifted, a new quality of the municipal centre is obtained by means of using premises developed in relation with the spa function. In Wiesbaden, the centre of the city is the spa park surrounded by historical facilities of the Kurhaus and the Kaiser Friedrich Bad building which now functions as a casino and a congress centre. In Stuttgart, new cultural facilities important for the city were built along the line of royal gardens, the Rosen residence and spa and recreational facilities of Mineralbad Bad and Leuze Bad. Similarly in Aix, the excellent Baroque design of the spa – Cours Mirabeau, is continued as a new centre of the largest bipolar technopolis in France.

5. Conclusions

Requirements with respect to the quality of public spaces in new innovative areas or technopolis are very high, both due to functional ties, the number and the type of services, as well as compositional and aesthetic solutions. The use of attractive and friendly spaces of spa centres, which have been verified in the course of history, to fulfil new functions in fully possible. Most often these are the places which ceased their treatment activities due to exhaustion of a deposit or where these activities were significantly limited. On account of activities conducted within the scope of advanced technologies, these places obtain the size of large cities relatively quickly.

Endnotes

- ¹ All cities surrounding Paris, such as Cergy Pontoise, Saint Quentin en Yvelin, Ery, Marne la Valle and other were designed following the principle of creating an integrated communications junction with the city centre.
- ² In the course of the last 30 years, new cities were also built where large greenery areas are in direct vicinity of the centre, e.g. Cergy Pontoise.
- ³ Cf. E. Węclawowicz-Bilska., *Historyczne założenia zdrojowisk w kształtowaniu współczesnych ośrodków balneologicznych w Polsce*, Monograph 104, PK, Kraków 1990, and *Uzdrowiska Polskie, Zagadnienia przestrzenno-programowe*, Kraków 2008.
- ⁴ It is possible to list historical projects in Polish spas, designed by H. Marconi, A. Szyszko-Bohusz, B. Pniewski, W. Minkiewicz, J. Niedzielski, J. Zawiejski and others. On the other hand, a number of European spas feature numerous projects by F.O. Gehry, J. Nouvel, N. Grimshaw, F. Hunderwasser, P. Zumthor, after: E. Węclawowicz-Bilska, *Uzdrowiska ...op. cit.*
- ⁵ E.g. the park in Vittel with surface area of 600 ha, forest park in Bardjow of over 150 ha, and in Poland the English garden at Góra Parkowa in Krynica, park in Szczawno-Zdrój.
- ⁶ G. Benko, *Geografia technopolii*, Warszawa 1993. Lists three desirable areas for location of a technopolis: vicinity of agglomeration, old industrial areas, new industrial areas.
- ⁷ *Ibidem*. The factors that are conducive to location of technopolis include: beneficial environmental conditions, presence of various services, attractive landscape, good communications, etc., and E. Węclawowicz-Bilska, M. Wdowiarz-Bilska, W. Wójcikowski, *Technopolie – warunki przestrzenne*, Teka Komisji Urbanistyki i Architektury PAN, Vol. XXXV, Kraków 2004, p. 43-58; E. Węclawowicz-Bilska, M. Wdowiarz-Bilska, *Intelligent City – Spatial Conditions and Needs*, [in:] 3rd International Congress on Intelligent Building Systems InBuS 2004, Kraków 2004, p. 213-218.
- ⁸ Lingang according to the design of M. von Gerken and Anting designed by A. Speer & Partners.
- ⁹ Ph. Jodidio, *Architecture in the Emirates*, Taschen 2007.
- ¹⁰ It is possible to see implementations of projects of Z. Hadid, J. Nouvell, F.O. Gerhy, T. Ando and others.